"De Korhaan"

jaargang 38 - januari 2010 - nr. 1

Woordje van de voorzitter

Voor U ligt het 1ste nummer van jaargang 38. Meer dan 550 leden, verspreid over de gemeentes Essen, Kalmthout, Kapellen, Wuustwezel en Brasschaat ontvangen momenteel ons tijdschrift. We mochten in 2009 een duidelijke stijging van het ledenaantal noteren. Prachtig is dat.

Dat we heel actief waren in 2009 wordt duidelijk als we de lange lijst activiteiten uit het afgelopen jaar overlopen: wandelingen, beheerswerken, info-avonden en cursussen waarop we heel wat geïnteresseerde natuurliefhebbers mochten verwelkomen. Uiteraard mogen we de aankoop van "Stappersven en omgeving" niet vergeten. Een verwezenlijking waarbij tal van personen hun beste beentje (ook financieel) hebben voor gezet.

2010 wordt minstens zo interessant !!!
2010 staat immers in het teken van "Countdown 2010" … het doel hiervan is om de afname van de 'Biodiversiteit' te stoppen. Of we daarin gaan slagen is de grote vraag. Uiteraard staan heel wat activiteiten in 2010 in verband met "Countdown 2010": wandelingen, cursussen, info-avonden. Om te weten te komen of er een afname is, moet je uiteraard eerst beschikken over de nodige gegevens. Om die gegevens te verzamelen heb je 'kennis' nodig. Kennis die je kunt verwerven door o.a. deel te nemen aan activiteiten.

We starten het jaar daarom al met een dia-avond over "Vlinders". Een aanrader, zeker omwille van de vaak unieke opnames. Verder staat onze ledenavond gepland, een bustocht naar Zeeland én beheerswerken o.a. bij het Stappersven, Lisseven en het Bergenven.
Verder richten we een "Vlindercursus" in. We nemen een groot deel van de Vlinderfauna van de Noorderkempen onder de loep. Een lessenreeks met 6 theorielessen en 2 praktijkavonden … echt iets voor wie meer over vlinders

wil leren. Verder nog een hele rits interessante wandeltochten in de prachtige natuurgebieden in onze regio … Alle nodige informatie is terug te vinden in dit en de volgende nummers van “De Korhaan”.

De aankoop van Stappersven en omgeving is uiteraard een knappe prestatie van Natuurpunt. Door de medewerking van een groot aantal personen is deze droom werkelijkheid geworden: 360 ha uniek natuurgebied is voor de toekomst in goede handen. Het Stappersven met haar prachtige omgeving en vogelwereld neemt een unieke plaats in binnen de Vlaamse reservaten. Het zeer kwetsbare gebied rondom de Nol is de laatste groeiplaats van op Vlaams niveau zeldzame planten. Het gebied Boterbergen spreekt bij veel inwoners uit de regio tot de verbeelding … over enkele maanden wordt het misschien al mogelijk om hierin te komen wandelen … uiteraard altijd met respect voor de natuur.
Uiteraard zullen er nog heel wat kleine en grote beheerswerken moeten plaatsvinden in het ganse gebied. Daarvoor hebben we 10-tallen helpende handen nodig … wij hopen op de steun van onze leden om hier af en toe de handen uit de mouwen te komen steken en te helpen aan de opbouw van dit unieke gebied.
Verder is een natuurinventarisatie van dit gebied een interessant doel.
Hopelijk kunnen een groot aantal natuurliefhebbers zich hier ‘verwonderen’ over de schoonheid van plant en dier. Niet alleen in dit nieuwe gebied, maar ook in andere interessante gebieden in de omgeving.

En mogen we ook in 2010 op Uw steun rekenen? Denk er dan a.u.b. aan om zo snel mogelijk Uw lidmaatschap te verlengen … Hoe sneller dit gebeuren kan, hoe minder rompslomp we ondervinden.
En reclame maken voor onze vereniging mag natuurlijk ook.

Als afsluiter van dit inleidend schrijfseltje … mijn nieuwjaarswens voor het komende jaar 2010.

Naast een goede gezondheid en heel veel gelukkige momenten … een verwonderende blik en een gezonde portie nieuwsgierigheid naar de wonderen van Moeder Aarde en de diversiteit van de Natuur.

Joris Pinseel

Nieuws.Noorderkempen

“Vlinders uit de Noorderkempen”

Dat het niet goed gaat met onze “Dagvlinders” is al langer een feit. Hoe het met de “Nachtvlinders” gesteld is, is een open vraag omdat we van deze diergroep over slechts een beperkt aantal gegevens beschikken. Het Nachtvlinderonderzoek staat nog in zijn kinderschoenen, niet alleen in onze afdeling maar in gans Vlaanderen.

Om de interesse voor deze mooie diergroep enigszins te vergroten, richt Natuurpunt Noorderkempen een “Vlindercursus” in.
We belichten zowel de Dag- als Nachtvlinders uit onze streek.
A.d.h.v. verhelderende teksten én schitterende foto’s geven we een overzicht van de meest voorkomende soorten. Dit gaat in 6 theorielessen. In 2 praktijklessen spitsen we onze aandacht toe op de Nachtvlinders. Omdat hier nog heel wat onderzoek moet gebeuren, leek ons deze cursus een geschikt moment om nieuwe gebieden te inventariseren met enkele lichtvallen.

Wie interesse heeft voor ‘Vlinders’ kan zich inschrijven.
Een aanrader, zeker voor absolute beginners!

De cursus bestaat uit 6 theorielessen (februari en maart) en 2 praktijklessen (april en augustus).

Theorielessen

De theorielessen gaan door in Natuureducatief Centrum “De Vroente”, Putsesteenweg 129 te Kalmthout:

- **Theorieles 1: vrijdag 5 februari 2010 van 20u00 tot 22u30**
- **Theorieles 2: vrijdag 12 februari 2010 van 20u00 tot 22u30**
- **Theorieles 3: vrijdag 26 februari 2010 van 20u00 tot 22u30**
- **Theorieles 4: vrijdag 12 maart 2010 van 20u00 tot 22u30**
- **Theorieles 5: vrijdag 19 maart 2010 van 20u00 tot 22u30**
- **Theorieles 6: vrijdag 26 maart 2010 van 20u00 tot 22u30**

Tijdens de pauze is koffie, thee of fruitsap voorzien.
Bij de cursus hoort een syllabus.

Praktijklessen

De praktijklessen werden op de volgende data gepland:

- **Praktijk 1**: **zaterdag 24 april 2010**: van 21u15 tot 24u00 in de Hovingen van het Karrenmuseum (Moerkantsebaan, Essen-Heikant).
  Parking voorzien bij de Kiekenhoeve.
- **Praktijk 2**: **zaterdag 21 augustus 2010**: van 21u15 tot 24u00 in het Bosmuseum (Wildertse Duintjes, Essen-Wildert).
  Parking voorzien bij het Bosmuseum

Lesgevers: Joris Pinseel, Frans Vorsselmans & Wim Veragtert
Meebrengen op praktijklessen: loep, determinatiegids(en) van nachtvlinders.

Cursus "Vlinders uit de Noorderkempen"
6 theorielessen en 2 praktijkavonden.
Inschrijvingsgeld: €35 (syllabus & drank inbegrepen)

Inschrijven is noodzakelijk en kan door storting van **€35** op rekeningnummer **000-0415380-26** van Natuurpunt Noorderkempen met vermelding van Cursus "Vlinders uit de Noorderkempen" en "naam v/d deelnemer(s)". Er worden maximaal 25 deelnemers toegelaten.

Meer informatie te bekomen bij:
Joris Pinseel (tel. 03/667.57.97)
info@noorderkempen.be

Quizzen met Natuurpunt Noorderkempen

Deze quizzen worden in seizoen 2009-2010 gespeeld

11 september 2009	Quiz Heidebloem	16de plaats
18 september 2009	Quiz Curieus	12de plaats
2 oktober 2009	Quiz Groten Toer Joggers	6de plaats
23 oktober 2009	Bosquiz ANB	5de plaats
28 november 2009	Quiz KAV-Centrum	3de plaats
5 februari 2010	Quiz Wij aan de Grens	P.C. Essen-Statie
27 maart 2010	Quiz Kom op tegen kanker	Sporthal College
23 april 2010	Quiz VIVA-SVV	Volkshuis-Essen

Inlichtingen: Dirk Vilijn (tel. 03/667.47.96)

Beheer Stappersven, De Nol, Nolse Duinen en de Boterbergen

De meeste mensen zijn door alle mogelijke kanalen wel op de hoogte van de spectaculaire aankoop van Natuurpunt van het gebied “Stappersven, De Nol, De Nolse Duinen en de Boterbergen”.
Ook onze eerste beheerdagen hebben we reeds achter de rug.

Na de geslaagde eerste beheerdag, samen met Vlaams minister voor milieu Joke Schauvliege, op 21 november 2009, is het natuurlijk niet de bedoeling dat we nu stilvallen.
Ondertussen hebben we ook de eerste stappen gezet voor de opstart van ons beheerteam. Het beheerteam heeft al beheerdagen op de kalender gezet, een eerste bestelling voor materiaal gedaan en afspraken gemaakt over welke werken we deze winter gaan doen.

Hiermee nodigen we jullie dan ook uit voor onze beheerdagen. Afspraak aan “De Ster” in de Verbindingsstraat te Kalmthout. Telkens van 9u tot 16u.

Beheersdagen

9 januari 2010
6 februari 2010
6 maart 2010

Er wordt ’s middags soep voorzien. Allen op post !

Het beheerteam

Activiteiten ... Noorderkempen

8 januari 2010	20u00	**Diavoorstelling** **“Fladderende juweeltjes”**
	22u30	Projectiezaal “NEC De Vroente” Putsesteenweg, 129, Kalmthout
		Deelname: € 3,00

Het gaat niet goed met onze vlinders. Van de Dagvlinders kunnen we dit al jaren opmerken in de ons omringende natuur. De verschraling van ons milieu is hier niet vreemd aan. Die vervlakking vinden we zowel in het landbouwgebied, de bos- en heidegebieden als in de tuinen.
Van de nachtvlinders beschikken we over onvoldoende gegevens om uitspraken te kunnen doen over voor- of achteruitgang. Maar of zij het goed doen is maar een groot vraagteken.
Met deze diavoorstelling wil Frans Vorsselmans ons kennis laten maken met de schoonheid van deze frêle insecten.

☎Inlichtingen: Joris Pinseel (tel. 03/667.57.97)

9 januari 2010	9u00	**Stappersven - Boterbergen** **“Beheerswerken”**
	16u00	“De Ster” in Verbindingsstraat Kalmthout

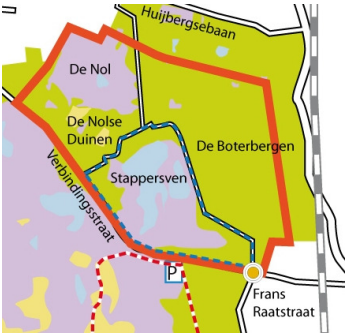

Deze Natuurgebieden hebben een grote onderhoudsbeurt nodig. Vandaar deze 1de beheersdag in 2010. Opslag van Amerikaanse vogelkers moet dringend verwijderd worden om andere bosplanten o.a. de Blauwe bosbes meer kans te geven

Meebrengen: takkenschaar, zaag, handschoenen, laarzen, spade, …

Er is warme soep voorzien !!

☎Inlichtingen: Igor Vandamme (tel. 03/666.06.80)

22 januari 2010	19u00	**Algemene Ledenvergadering "Ledenavond"**
	23u00	Restaurant "De Kievit", Korte Heuvelstraat, Kalmthout
		Deelname: € 15,00

Elk lid van Natuurpunt-Noorderkempen is van harte uitgenodigd om deel te nemen aan onze jaarlijkse ledenvergadering/ledenavond. Ook de nieuwe leden zijn van harte welkom … uiteraard !!
In 2010 vangen we de ledenavond aan met een heerlijke maaltijd: aperitief, tomatensoep, gevulde kipfilet met spinazie en kroketjes of vispannetje, tiramisu en koffie. Er wordt ook aan de vegetariërs gedacht.
Tijdens een lekker etentje en een glaasje wijn kan het gezellig keuvelen worden. Nadien overlopen we het jaarverslag (met prachtig fotomateriaal), het financieel verslag, het werkingsprogramma en de begroting. Ook het nieuwe jaarprogramma wordt voorgesteld. U wordt ook de kans geboden om vragen te stellen en suggesties te geven voor de toekomstige werking van onze afdeling. Er wordt eveneens een kort overzicht gegeven van een aantal schitterende natuurwaarnemingen in onze regio en natuurlijk ontbreekt de "aankoop" van het Stappersven niet".
Achteraf is er nog tijd om bij te praten en een glaasje te drinken.

Deelname: €15 euro (ter plaatse te betalen a.u.b.)
Inschrijven verplicht en graag voor 17 januari 2010
Gelieve uw voorkeur bij inschrijving te melden.

☎Inlichtingen én inschrijving: Joris Pinseel (03/667.57.97)

23 januari 2010	8u30	**Marijnenvennen – Lisseven "Beheerswerken"**
	12u30	Lissevenstraat Kalmthout-Nieuwmoer

Meebrengen: takkenschaar, hark, handschoenen, laarzen.

☎ Inlichtingen: Igor Vandamme (tel. 03/666.06.80)

31 januari 2010	8u30	**Zeeland** **“Busuitstap”**
	18u00	Parking Heuvelhal, Kapelstraat, Essen-Centrum
		Deelname: €15

Zeeland is “the place to be”, zeker als het om wintervogels gaat. In een aantal natuurreservaten, langs slikken en schorren, weilanden, akkers, houtkanten ... kunnen we heel wat vogelsoorten aantreffen: eenden, ganzen, zwanen, steltlopers, meeuwen en roofvogels aangevuld met verschillende soorten zangvogels. Samen met de vogelliefhebbers van de ‘Kuifleeuwerik” van Antwerpen Noord trekken we naar Zeeland.

Meebrengen: telescoop/verrekijker, aangepaste kledij en niet te vergeten picknick en voldoende drank.
Reisbijdrage: **€15 voor de bus**
Inschrijven verplicht en graag voor 20 januari 2009.

☎Inlichtingen én inschrijving: Herman Jacobs (03/677.35.98)

6 februari 2010 **7 februari 2010**	8u00	**Vogels voeren en beloeren** **“Telweekend”**
	18u00	In elke Natuurpunt-tuin in Essen & Kalmthout

www.natuurpunt.be/tuinvogels

6 februari 2010	9u00	**Stappersven - Boterbergen** **“Beheerswerken”**
	16u00	“De Ster” in Verbindingsstraat Kalmthout

Deze Natuurgebieden hebben een grote onderhoudsbeurt nodig. Vandaar deze 2de beheersdag in 2010. Opslag van Amerikaanse vogelkers moet dringend verwijderd worden.
We spreken af op de parking bij “De Ster” (Verbindingsstraat in Kalmthout)
Er is warme soep voorzien !!

Meebrengen: takkenschaar, handschoenen, laarzen, spade, zaag

☎Inlichtingen: Igor Vandamme (tel. 03/666.06.80)

6 maart 2010	9u00	**Stappersven - Boterbergen "Beheerswerken"**
	16u00	"De Ster" in Verbindingsstraat Kalmthout

Deze Natuurgebieden hebben een grote onderhoudsbeurt nodig. Vandaar deze 3de beheersdag in 2010. Opslag van Amerikaanse vogelkers moet dringend verwijderd worden. Er is warme soep voorzien!!

Meebrengen: takkenschaar, handschoenen, laarzen, spade, zaag

☎**Inlichtingen: Igor Vandamme (tel. 03/666.06.80)**

27 maart 2010	8u00	**Marijnenvennen – Lisseven "Beheerswerken"**
	12u00	Lissevenstraat Kalmthout-Nieuwmoer

Meebrengen: takkenschaar, hark, handschoenen, laarzen.

☎ **Inlichtingen: Igor Vandamme (tel. 03/666.06.80)**

28 maart 2010	6u00	**Oostkantons "Vogelobservatie"**
	18u30	NEC "De Vroente", Putsesteenweg Kalmthout
		Gaat niet door bij regenweer !!!

We gaan in de Oostkantons terug op zoek naar een aantal specifieke vogelsoorten. Mogelijk krijgen we hier soorten te zien zoals Notenkraker, Waterspreeuw, Grijskopspecht en Rode Wouw. Ook bestaat er een kans dat we Korhoenders kunnen observeren in de Hoge Venen!
Een aanrader voor elke vogelliefhebber!

Meebrengen: telescoop/verrekijker, aangepaste schoenen, kledij en niet te vergeten picknick en voldoende drank.
Reisbijdrage: € 0,05 /km voor de chauffeurs
Inschrijven verplicht en graag voor 26 maart 2010

☎**Inlichtingen en gids: Wouter Vanwesenbeeck (GSM - 0495/629762**)

24 april 2010	8u30	**Dag van de Aarde Wildertse Duintjes "Beheerswerken"**
	12u00	Parking Wildertse Duintjes (viaduct) Wildertse Duintjes – Essen-Wildert

☎ **Inlichtingen: Dirk Vilijn (tel. 03/667.47.96)**

25 april 2010	8u00	**Dag van de Aarde Kalmthoutse Heide "Natuurwandeling"**
	12u00	Parking Zuid, Verbindingsstraat, Kalmthout

Het rustige en waterrijke noordelijk gedeelte van de Kalmthoutse Heide krijgt tijdens deze lentetocht de nodige aandacht. We genieten van het landschap en gaan op zoek naar vogels. Veel lentesoorten zijn reeds aanwezig en laten zich van hun beste kant horen: Tjiftjaf, Fitis, Boompieper, Roodborsttapuit, ... Het Stappersven met de grote watervogelpopulatie krijgt de nodige aandacht.

Meebrengen: verrekijker en/of telescoop, aangepaste kledij en laarzen bij regenweer.
Deelname: €1 voor niet-leden. Leden brengen hun lidkaart mee !!

☎**Inlichtingen en gids: René Nelen (03/667.33.83)**

25 april 2010	12.00	**Dag van de Aarde "Infostand"**
	18u00	Parking NEC "De Vroente", Putsesteenweg, Kalmthout

Dergelijke initiatieven zijn telkens een mooie gelegenheid om onze vereniging in the spotlight te zetten. Zo ook vandaag.
Wie zich geroepen voelt om mee te werken is van harte welkom.
Wie even een kijkje wil komen kijken is eveneens welkom … zeker als je nog wat vrienden en kennissen kunt meebrengen.
De infostand én de natuurwandelingen in de Kalmthoutse Heide zullen je zeker bekoren. Doen !!!

☎ **Inlichtingen: Igor Vandamme (03/666.06.80)**

2 mei 2010	7u30	**Natuurgebied 'Molenplaat' "Natuurwandeling"**
	12u30	Parking Heuvelhal, Kapelstraat Essen-Centrum

"De Molenplaat", is een heel gevarieerd gebied en een waar paradijs voor vogels. De plassen trekken verschillende steltlopers, eenden, meeuwen en sternensoorten aan. In het rietveld vind je o.a. Rietzanger, Blauwborst, Baardmannetje, Bruine Kiekendief.

☎ **Inlichtingen & gids: Igor Vandamme (03/666.06.80)**

8 mei 2010	5u30	**Lente op de Kalmthoutse Heide "Ochtendtocht"**
Natuurgidsen regio Kalmthout Nareka	8u30	NEC "De Vroente", Putsesteenweg, 129, Kalmthout

Het is nog fris en je wrijft de slaap nog uit je ogen … Maar nooit klonken de melodieuze tonen van de merel en de klaterende waterval van het roodborstje zo helder en puur.
Enkel voor wie zich op deze ochtend bij de vroege vogels voegt!

Meebrengen: verrekijker en/of telescoop, aangepaste kledij en laarzen bij regenweer.

☎ **Inlichtingen en gids: Hedwig Lauriks (03/666.63.68)**

Activiteiten ... Noorderkempen

Vooruitblik

16 mei 2010	10u00	**Natuur in de buurt** **“Het beekdal van de Kleine Aa”**
	(12u00)	Parking, "Beekdal", Over d'Aa, Essen

21 mei 2010	19u00	**Lente in het moeras** **“De Maatjes”**
i.s.m. NAREKA	(22u30)	Kerk Nieuwmoer, Dorpsstraat Kalmthout-Nieuwmoer

24 mei 2010	13u00	**Landschapswandeling** **“Domein Cogels”**
	(17u00)	Kerk Essen-Hoek, Moerkantsebaan, Essen-Hoek
		Deelname:€4,00

28 mei 2010	10u00	**Natuur in de buurt** **“Het beekdal van de Kleine Aa”**
	(12u00)	Parking, "Beekdal", Over d'Aa, Essen

28 mei 2010	22u00	**Kalmthoutse Heide** **"Nachtzwaluwen"**
	(23u30)	Parking Noord, Verbindingsstraat, Kalmthout

30 mei 2010	8u00	**Natuurwandeling** **“Kraaijenberg – Markiezaatmeer”**
	(12u30)	Parking Heuvelhal, Kapelstraat, Essen-Centrum

Vogels in de Noorderkempen september - november 2009

Het najaar is steeds weer een boeiende periode om vogels te kijken. Grote aantallen vogels vliegen van hun broedgebied naar hun overwinteringsgebied en passeren daarbij door onze regio. Deze herfst zal echter de geschiedenis ingaan als een zwak trekseizoen. Het werd gekenmerkt door relatief veel dagen met NO-wind. Op die dagen was er wel veel trek, maar toch vielen de tellingen wat tegen. Onderzoekers die zich bezighielden met radarwaarnemingen konden ons echter vertellen dat er op de radar wel massaal veel vogeltrek te zien was. De vogels vlogen echter zo hoog dat dit niet met het oog waarneembaar was. Steltlopers waren er deze periode veel aanwezig, omdat er in september en oktober nog grote slikranden aanwezig waren op een aantal heidevennen. Er werden zelfs enkele zeldzame soorten ontdekt. November werd gekenmerkt door een sombere, zeer natte maand met hoge dagtemperaturen. Dit laatste geldt trouwens voor het hele najaar.

Dodaars (*Tachybaptus ruficollis)* was de hele periode geregeld te zien met een max. van 15 exn. op het Stappersven. Eind sept. werd de laatste **Geoorde Fuut** (*Podiceps nigricollis)* waargenomen, eveneens op het Stappersven.

Zeer opmerkelijk was de waarneming van een overvliegende **Jan Van Gent** (*Sula bassana)* bij de Putse Moer in de Kalmthoutse Heide. Soms wordt deze zeevogelsoort door een storm wel eens het binnenland ingeblazen. Tijdens de periode waarin de waarneming gebeurde waren er echter geen extreme weersomstandigheden, waardoor deze waarneming nog merkwaardiger is.

In september en oktober werden regelmatig overtrekkende groepen **Aalscholvers** (*Phalacrocorax carbo)* waargenomen.

Op 10 okt. vloog een **Kleine Zilverreiger** (*Egretta garzetta)* over het Groot Schietveld. **Grote Zilverreigers** (*Egretta alba)* blijven het goed doen, ook nu werden op een aantal plaatsen in de regio weer geregeld enkele exn. waargenomen.

Begin november vlogen er enkele malen kleine groepjes **Kleine zwanen** (*Cygnus bewicki)* over de telposten van het Groot Schietveld en de Kalmthoutse Heide. Leuk was de waarneming van 2 **Wilde Zwanen** (*Cygnus cygnus)* over Wuustwezel-Gooreind op 20 nov. Op 8 november vloog ook nog een exemplaar over het Groot Schietveld.

De eerste **Toendrarietganzen** (*Anser fabalis rossicus)* vlogen op 10 okt. over de regio. Nadien pleisterden kleine groepjes op enkele plaatsen. Bij Hopmeer waren op 8 nov. al 340 exn. aanwezig. Opmerkelijk was hier ook de aanwezigheid van een **Kleine rietgans** (*Anser brachyrhynchus)* op 15 en 21 nov. Over de telpost van het Groot Schietveld vloog op 16 okt. ook een groepje van 6 exn. Kleine rietgans over. De eerste **Kolganzen** *(Anser albifrons*) werden begin okt. in de regio gesignaleerd. Half nov. waren er reeds 870 exn. aanwezig bij Hopmeer. Het is toch vrij opmerkelijk dat er reeds half nov. zo'n aantal van de winterpopulatie aanwezig is. De ganse periode waren er op heel wat plaatsen weer pleisterende **Grauwe ganzen** (*Anser anser)* waargenomen. Maximaal een 150-tal exn. werden waargenomen in Hopmeer.

Op 30 okt. was een wijfje **Casarca (***Tadorna ferruginea)* aanwezig op het recentelijk door Natuurpunt aangekochte Stappersven. Bij deze soort wordt er echter meestal aangenomen dat het gaat om ontsnapte exemplaren.
Op 14 sept. werden de eerste **Smienten** (*Anas penelope)* waargenomen op ditzelfde ven. Eind nov. was dit aantal aangegroeid tot een kleine 50 exn. **Wintertaling** *(Anas crecca)* was dit najaar weer een talrijke verschijning en werd op heel wat waterplassen waargenomen. Het Stappersven had met een max. van 141 exn. de grootste aantrekkingskracht op deze soort. **Pijlstaarten** (*Anas acuta)* werden maar af en toe gemeld en steeds in kleine aantallen. Bijna alle waarnemingen gebeurden weer op het Stappersven, waar eind nov. een 40-tal exn. aanwezig waren. Op 9 sept. was nog een late **Zomertaling** (*Anas querquedula)* aanwezig op ditzelfde ven. **Slobeenden** (*Anas clypeata)* waren dit najaar eerder in kleine groepen aanwezig.
Traditioneel is het Stappersven de beste plaats voor duikeenden in de regio. Dit was dit najaar ook niet anders. De hele periode waren hier kleine groepen **Tafeleenden** (*Aythya ferina*) aanwezig alsook de meeste

Kuifeenden (*Aythya fuligula)* werden hier gezien, doch steeds in kleine aantallen.

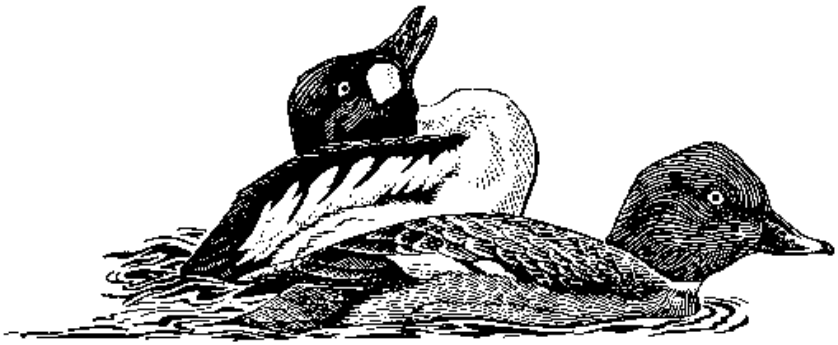

De hele periode waren **Brilduikers** (*Bucephala clangula*) aanwezig op de Putse Moer en het Stappersven met een max. van 4 exn.
Opmerkelijk was de waarneming van 3 overvliegende **Grote zaagbekken** (*Mergus merganser*) op 6 nov. Op 5 sept.!! waren al 3 exn. aanwezig op het Stappersven.

De laatste **Wespendief** (*Pernis apivorus*) vloog op 9 okt. over de regio. Op 5 sept. en 10 okt. vloog er nog een **Zwarte wouw** (*Milvus migrans)* over de Kalmthoutse Heide. In totaal werden in oktober 10 (w.o. mogelijke dubbeltellingen) overvliegende **Rode wouwen** (*Milvus milvus)* gemeld in de Kalmthoutse Heide en het Groot Schietveld.
Bruine kiekendieven (*Circus aeruginosus)* werden tot eind sept. geregeld waargenomen boven de heidevelden. De eerste **Blauwe kiekendief** (*Circus cyaneus*) werd pas op 10 oktober in de regio gemeld. Dit is toch merkbaar later dan andere jaren.
Gedurende deze periode werden slechts 2 **Visarenden** (*Pandion haliaetus)* waargenomen. Een ex. zat op 23 sept. in een boompje bij het Stappersven en nog een ex. vloog op 10 okt. over de Kalmthoutse Heide.
Het eerste **Smelleken** (*Falco colombarius)* werd op 6 sept. waargenomen op het Groot Schietveld. Daarna volgden er nog regelmatig waarnemingen van deze soort op het Groot Schietveld en in de Kalmthoutse Heide. De laatste **Boomvalk** (*Falco subbuteo)* vertrok naar het zuiden op 8 okt. **Slechtvalken** (*Falco perigrinus)* zijn de laatste jaren sterk in opmars. Dit was ook merkbaar in onze regio, zeer geregeld kwamen waarnemingen van deze soort binnen.

Er kwam slechts 1 melding binnen van **Patrijs** (*Perdix perdix).* Zoals al langer geweten gaat het zeer slecht met deze soort, die zich zoals de meeste weidevogels, moeilijk kan aanpassen aan de intensieve landbouw. Op 2 sept. was nog een **Kwartel** (*Coturnix coturnix)* aanwezig op het Groot Schietveld.

Op 6 november trok een groep van 28 **Kraanvogels** (*Grus grus)* over het Groot Schietveld.

Kleine plevieren (*Charadrius dubius*) waren tot laat in okt. geregeld te zien op slikranden langs verschillende heidevennen. In sept. en okt. verbleven er ook geregeld enkele **Bontbekplevieren** (*Charadrius hiaticula)* bij het Dodenmeer op het Groot Schietveld en bij het Stappersven. Bijzonder waren de waarnemingen van een overvliegende **Zilverplevier** (*Pluvialis squatarola*) op het Groot Schietveld op 29 okt. en 6 nov.

Leuk was het feit dat er dit najaar ook enkele **Kleine strandlopers** (*Calidris minuta)* in de regio verbleven. Op 5 sept. liepen er 2 exn. rond op het Groot Schietveld en op 5 sept. en 9 okt. was 1 ex. aanwezig op de slikrand van het Stappersven. Geregeld werden solitaire **Bonte strandlopers** (*Calidris alpina)* waargenomen bij het Dodenmeer en het Stappersven. Op deze laatste plaats waren op 19 sept. zelfs 5 exn. aanwezig. **Kemphaan** (*Philomachus pugnax)* was maar een zeer schaarse doortrekker.

Watersnippen (*Gallinago gallinago)* waren in grote getalen aanwezig. Bij het Stappersven werden groepen van meer dan 60 exn. waargenomen. Opvallend was dat er slechts enkele **Houtsnippen** (*Scolopax rusticola)* werden waargenomen.

Door de aanwezigheid van slikranden langs de heidevennen waren er dit najaar opvallend meer waarnemingen van **Zwarte ruiters** (*Tringa erythropus*). De soort werd vooral waargenomen bij de Putse Moer en het Stappersven bij de Kalmthoutse Heide en bij het Dodenmeer op het Groot Schietveld. Een zeer knappe ontdekking was deze van een juveniele **Poelruiter** (*Tringa stagnatilis)* bij het Stappersven. De vogel werd hier waargenomen tussen 9 en 24 sept. **Groenpootruiter** (*Tringa nebularia*) was ook veel talrijker dan normaal, doch steeds in vrij kleine aantallen. Ook **Witgatje** (*Tringa ochropus)* kunnen we omschrijven als een talrijke gast. **Bosruiter** (*Tringa glareola*) was wat schaarser maar werd toch nog geregeld waargenomen op een aantal heidevennen. Ditzelfde geldt ook voor **Oeverloper** (*Actitis hypoleucos)*.

IJsvogels (*Alcedo atthis*) werden minder waargenomen dan voorgaande jaren. **Draaihalzen** (*Jynx torquilla)* werden in sept. geregeld gemeld op het Groot Schietveld, in de Kalmthoutse Heide en op de Nol te Essen (hier zelfs

enkele ringvangsten). Het dagmaximum op het Groot Schietveld bedroeg 5 exn !!!

Op 19 sept. en 29 okt. vloog er telkens een **Grote Pieper** (*Anthus richardi)* over resp. het Groot Schietveld en de Kalmthoutse Heide. Op het Groot Schietveld verbleven in sept. ook enkele **Duinpiepers** (*Anthus campestris)*. Op 1 sept. waren 2 exn. aanwezig en 1 ex. foerageerde in het gebied van 7 t.e.m. 8 sept. Op 28 sept. vloog een **Roodkeelpieper** (*Anthus cervinus*) over de Kalmthoutse Heide. Opvallend was dat er weinig **Waterpiepers** (*Anthus spinoletta*) werden gesignaleerd.

Op 13 nov. werd er op het Groot Schietveld een **Noordse Gele Kwikstaart** (*Motacilla flava tunbergi*) geringd.

Paapjes (*Saxicola rubetra*) trokken in sept. geregeld door de regio. Zo waren er op het Groot Schietveld op 7 sept. niet minder dan 38 exn. aanwezig. Het laatste ex. was aanwezig in de regio op 2 okt. Ook **Tapuiten** (*Oenanthe oenanthe)* waren tot begin okt. geregeld aanwezig, maar in veel kleinere aantallen.

Beflijsters (*Turdus torquatus*) werden geregeld gemeld op het Groot Schietveld en de Kalmthoutse Heide. De laatste 2 exn. vlogen over op 7 november.

Op 11 september werd een exemplaar van de zeldzame **Sperwergrasmus** (*Sylvia nisoria*) geringd op de Nol te Essen. Deze zeldzame doortrekker werd nog maar enkele keren in de regio waargenomen.

Op 7 en 11 sept. telkens een ringvangst van een **Snor** (*Locustella luscinoides*) genoteerd op de Nol te Essen. Ook opmerkelijk was de ringvangst van een **Cetti's Zanger** *(Cettia cetti*) op het Groot Schietveld op 20 sept. Nog merkwaardiger was de aanwezigheid van een **Siberische Tjiftjaf** (*Phylloscopus collybita tristis*) in ditzelfde gebied op 31 okt.. Op 25 september een ringvangst van een **Bladkoninkje** (*Phylloscopus inornatus*) op de Nol te Essen.

De eerste **Klapekster** (*Lanius excubitor)* werd waargenomen op 18 sept. Op het Groot Schietveld en de Kalmthoutse Heide verbleven max. 3 exn. Op het Klein Schietveld werd geregeld 1 ex. waargenomen, maar hier werd geconstateerd dat de vogels niet lang bleven pleisteren.

Op 17 okt. vloog een **Europese Kanarie** (*Serinus serinus*) over het Groot Schietveld.
Op enkele plaatsen verbleven groepjes **Putters** (*Carduelis carduelis*), ook in enkele tuinen in Kalmthout en Essen werden waarnemingen verricht.

In de naaldbossen van het Groot Schietveld, het Klein Schietveld en de Kalmthoutse Heide werden geregeld enkele **Kruisbekken** (*Loxia curvirostra*) opgemerkt. Uitzonderlijk was de waarneming van 3 **Grote Kruisbekken** (*Loxia pytyopsittacus*) in een tuin te Wuustwezel-Gooreind op 2 nov. Alle kenmerken zoals de dikke kop, de "stierennek" en de zware snavel werden goed waargenomen. In sept. en okt. werd er sporadisch **Goudvink** *(Pyrrhula pyrrhula)* gemeld in de Kalmthoutse Heide.

Op 3 en 8 nov. vloog er telkens een **IJsgors** (*Calcarius lapponicus*) over resp. de Kalmthoutse Heide en het Groot Schietveld.

Tot zover dit overzicht. En volledig overzicht van de waarnemingen vind je op www.noorderkempen.be

Waarnemers: Jos Cox, Wim De Bock, Jef De Ridder, Steven De Saeger, Koen Dierckx, Huub Don, Joris Elst, Bert Goyens, Jos Jacobs, Louis Jacobs, Herman Jacobs, Jean Jordaens, Ignace Ledegen, Jos Keuppens, Karel Molenberghs, René Nelen, Bruno Nef, Herman Nuytemans, Joris Pinseel, Walter Sluis, Toon Spanhove, Paul Snels, Dirk Swaenen, Dirk Symens, Peter Symens,Marnix Thibaut, Wim Vandenbergh, Cel Van Hooydonck, Cees Van Laerhoven, Leo Vanwesenbeeck, Wouter Vanwesenbeeck, Glenn Vermeersch, Koen Verschoore, Michel Viskens, Herman Voet, Bernd Willaert, Ludo Wens

Samenstelling: Wouter Vanwesenbeeck

Natuur.cursiefje

Een Lijster

Het speelt 25 september van vorig jaar.
Het lijsterbesboompje waar ik op uitkijk zit al dagen lang zo vol dat ik me afvraag of het niet beter merelbesboompje had kunnen heten: behalve een vink en een groenling zijn er zes, nee zeven, nee acht van die soort. Of toch zeven? Ze vliegen voortdurend van de ene tak naar de andere, dan even het dak daarachter op, ze verdwijnen over de nok heen, en meteen zijn ze van een eindje verder weer terug, zo rusteloos elkaar verjagend en najagend dat ik er de tel van kwijtraak.

En dan, plots, gebeurt het: er zit een grote lijster. Is het wel een grote lijster? Is die staart niet een beetje kort? Ik moet twee keer kijken eer ik er zeker van ben en eer ik het geloof, zó lang is het geleden dat ik hier bij huis een grote lijster zag. En ik heb vroeger nooit gelet op dat witte wenkbrauwstreepje. Dat was in de goede oude tijd niet nodig om ze te herkennen. Pakweg tien jaar geleden zongen ze hier in het voorjaar nog van drie kanten tegelijk. Dit jaar, vorig jaar en het jaar daarvoor heb ik er in de wijde omtrek van het huis geen enkele meer gehoord.

En dan was tien jaar geleden nog niet eens de echte goede oude tijd. De echte is die van toen ik nog geen twintig was. Mijn beste nonkel heeft me toen ik bijna zes was eens twee lijsterjongen kadoo gedaan. Bijna toch. Hij was bakker en hij was mijn beste nonkel omdat er in zijn bakkerij altijd een grote baal rozijnen stond, een open baal. Ikzelf had het nest van de dobbele lijsters ontdekt, dobbele lijsters want grote lijsters bestonden in die tijd bij ons in de streek nog niet. Het nest zat in een vork op de eerste zijtak van de klapsenboom in de boomgaard van mijn grootvader. Toen ik te dichtbij kwam maakten de oudjes misbaar. ´Aa ja?,´ zei mijn nonkel,´en zijn ze al aan het voeren?´ Als ik hem vertelde waar het nest zat zou hij de vogels voor mij uittrekken (roven), hij wist perfect hoe ge die kale jongen moest voeren en van de drie kreeg ik er eens ze groot waren twee, een voor mijzelf en een voor mijn beste kameraad. Het vierde jong zou hij in het nest laten; dan zouden de vogels er misschien een tweede legsel uitbroeden. De verleiding was groot. Eindelijk zou ik door mijn schoolvriendjes en zelfs door de groteren als volwaardig aanzien worden.

Want zij hadden, bijna allemaal, vinken, of schrijvers (gorzen), of enkele lijsters (zanglijsters). Uitgetrokken, opgekweekt en in een kooi gezet. Eén van mijn klasgenoten, één van de grote kant dan wel, had op weg naar school zelfs eens een nest kwartels geroofd uit een roggeveld. Hij had de kuikens in zijn broekzakken gestopt met een zakdoek eroverheen. Hij was de held van de klas geworden want tijdens de les gewijde geschiedenis was een kuiken ontsnapt en scharrelend onder de banken door tot bij de meester gerend. Onze meester vergat er het gewijde van de geschiedenis bij.

En ik, ik had niets. Een dobbele lijster was wel geen kwartel maar, in tegenstelling tot enkele lijsters, niet zo´n algemene kooivogel; het zou indruk maken.
Mijn nonkel trok de lijsters uit; de oudjes vlogen hartverscheurend krijsend rond. Veel verder is de geschiedenis nooit geraakt. Mijn nonkel moet in de dertig geweest zijn, maar hij was nog niet getrouwd. Hij viel dus nog onder het gezag van zijn moeder en ook een beetje van zijn vader. Zijn vader was sjampetter en wat vogels betreft was hij onvermurwbaar. Toen ik de volgende dag ging kijken hoe de jongen het deden zat mijn nonkel zuur te kijken op een nieuwe baal rozijnen en zaten de vogels terug in het nest.
Mijn grootvader heeft me toen een witte perruusj gekocht om bij de vijf groene, die al in de volière zaten, te zetten. ´Kijken mag, maar van lijsters en mezen en insecteneters blijft ge af,´ zei hij.
Ik ben er hem dankbaar voor. Nu wel, toen niet.

Koen Verschoore

Natuur.overpeinzing

Over wat het klein koolwitje ons leert.

Ik weet dat het niet de geschiktste tijd van het jaar is om het over vlinders te hebben. Behalve enkele nachtvlinders en soms een enkele citroenvlinder valt er weinig te zien in het winterseizoen. Maar elke medalje heeft twee kanten. Des te meer tijd om er eens over te praten in dit geval. Bijvoorbeeld over:´hoe herkent ge een soort?´
Het antwoord is simpel: door uw ogen te gebruiken en door een gidsje uit de boekenkast te raadplegen: kijken en vergelijken. Dat is niet anders dan wat ge met alles waar ge een naam op plakt doet, of het nu Jan of Piet is, een Ferrari of een Dodge, een auto of een stoel, een vlinder zelf, lopen of stappen, geel of groen: ge neemt waar en ge vergelijkt met een beeld waar een naam aan kleeft.

Maar goed dat het daarvoor niet nodig is telkens naar de boekenkast te hollen. Meestal volstaat het te vergelijken met iets uit die grote boekenkast in het hoofd die hersenen heet. Daar zit een encyclopedie die, min of meer helder, alles bevat wat we ervaren hebben. Een fractie van een seconde onbewust bladeren terwijl ge nog aan het kijken zijt en ge herkent wat ge zocht: ´dat is het, het is een klein koolwitje´. Die naam kent ge doordat ge al eerder in een gidsje vergeleken hebt of omdat iemand hem u in een eerder dergelijk geval voorgezegd heeft.
Ook maar goed dat slordig vergelijken volstaat. Ook vlinders, al zijn die minder erg dan vogels, blijven niet stilzitten tot ge hen helemaal goed bekeken hebt. Zeg nu zelf: moet ge de schitterende hemelsblauwe vlekjes op de achterrand van de vleugels van een dagpauwoog gezien hebben om te weten dat het een dagpauwoog is? Of de bruin-geel-bruin-geelstreepjescode op zijn vleugelboeg? Misschien hebt ge die zelfs nog niet eens ooit opgemerkt. En zegt ge wanneer ge in de verte een vlinder rechttoe-rechtaan-rechtdoor ziet vliegen niet meteen ´daar vliegt een distelvlinder´ ? En een tel later ´of nee, een atalanta.´ Want hij vliegt wel erg vast en gedegen, maar niet als een pijl. En hij is erg donker. En wat groot voor een distelvlinder ook nog.
Dat ´of nee´, dat ´dat beestje is het alvast niet´ is een grote hulp bij het herkennen. Om tot ´niet´ te besluiten volstaat namelijk dat één kenmerk verschilt. Een ´niet´ beperkt het aantal overblijvende mogelijkheden drastisch. Ziet ge overdag een vlinder vliegen in de Noorderkempen dan zijn het van de mogelijke honderdduizenden soorten vlinders honderdduizenden

min vijftig ´niet´. Als ge dan nog het seizoen meerekent,´oktober´, het hoeft niet eens ´winter´ te zijn, vallen ook daarvan de meesten af. Een snelle gloeiend oranjig-roodbruine vlek is dan een gehakkelde aurelia en een volledig donkere bijna zwarte schim, even boven uw hoofd en dan weer weg, een dagpauwoog.

Slordig vergelijken volstaat niet alleen, het is zelfs onmisbaar om over ´soort´ te kunnen spreken. Want als ge scherp genoeg vergelijkt zijn geen twee stuks gelijk. Soorten zijn uitgevonden om een mens toe te laten slordig te zijn en zo een gemakkelijker leven te leiden. Dat geldt voor een tafel (een soort meubel), dat geldt voor een dier (een soort levend wezen), een insect (een soort dier), een vlinder (een soort insect), een bont zandoogje (een soort vlinder). In elke soort stopten we een aantal exemplaren die op elkaar lijken wat betreft de indrukken die ze op ons uitoefenen. Die exemplaren verschillen. Het is een sterkte en een zwakte.
Geloof het of niet: ik twijfel er soms aan of wat ik daar zie een ´klein koolwitje´ is dan wel een ´klein geaderd witje´ of zelfs een ´groot koolwitje´. En hoe meer witjes ik zie hoe vaker ik ga twijfelen. Witjes zijn nochtans algemeen gekende en goed herkenbare soorten. Kijk maar in uw gidsje. Maar ik zie soms ´kleine koolwitjes´ zo groot als menig ´groot koolwitje´ of kleiner dan menig ´klein geaderd witje´. Ik zie soms kleine of grote witjes sterk geaderd maar zonder enig zwart op de aders. Ik zie ´kleine koolwitjes´ met het zwart op de vleugelpunt aflopend minder ver maar in de trant van een ´groot koolwitje´ of gebroken aflopend zoals bij een ´klein geaderd witje´ gebruikelijk is. Het zal wel gebrek aan kunde zijn of aan kennis?
Ik heb ooit de specialisten van de Vlinderstichting erover aangeschreven. Of ze eens een artikeltje wilden plegen over kleine koolwitjes die groot zijn en grote die klein zijn en over zwarte aders die wit zijn en witjes die geel en andere die groenig zijn. Ze hebben zeer voorkomend geantwoord en een artikeltje opgestuurd over hoe de soorten te onderscheiden. Het bevestigde wat ik al wist. Op de vraag zijn ze niet ingegaan. Ik ben getroost. Nee, de manier waarop de biologen de dierenwereld indeelden is niet perfect, en breder, de manier waarop de mensen de hele wereld indeelden is niet perfect. Ze deelden in voor het gemak en ze deden het slordig. Ze dragen er de gevolgen van. Aanhoudende discussies en onenigheid alom over wat waar is; verhitte gesprekken niet zelden tot bloedens toe. Of is dat net een troef? Het laat in elk geval ruimte voor herschikken en herinrichten van onze wereld. Met een kans dat dat herschikken positief uitwerkt.

Er zou eens iemand een boek moeten schrijven: “Over wat het klein koolwitje ons leert”. Of vindt ge dit overbodig en wist ge zelf al lang dat elke medalje meer dan één kant heeft?

Koen Verschoore

Milieu.nieuws

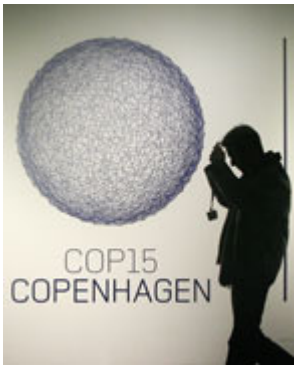

Door de klimaattop van Kopenhagen staat de 'opwarming van de Aarde', 'het broeikasffect' en wat we daaraan moeten/kunnen doen, volop in de belangstelling.

Daarom enkele interessante bijdrages omtrent dit onderwerp.
We gingen ons licht vooral opsteken op de site van Knack.

7 december 2009 - Klimaattop van start

Vanaf 7 december 2009 vergaderden meer dan 15.000 onderhandelaars, politici, journalisten en activisten twee weken lang in de Deense hoofdstad Kopenhagen over het klimaat.

De eerste week stond in het teken van de meer dan 192 regeringsdelegaties die het met elkaar eens moesten worden over de onderhandelingstekst. Die bestaat momenteel uit tweehonderd pagina's om aan alle wensen te voldoen, maar moest worden teruggebracht naar hooguit dertig kantjes voor een efficiënt akkoord. Volgens de VN zal de komende drie jaar jaarlijks zo'n tien miljard dollar nodig zijn om in te spelen op de meest dringende noden van de landen die kwetsbaar zijn voor de klimaatveranderingen.

Het slot van de top werd bijgewoond door de Amerikaanse president Barack Obama. Hij nam er deel aan de laatste onderhandelingen met de andere wereldleiders. Grote afwezige was klimaatgoeroe en Nobelprijswinnaar Al Gore. Volgens de officiële lezing stonden er onverhoopte fouten in zijn agenda, waardoor hij niet aanwezig kon zijn.
Op 1 januari 2013 moet het nieuwe akkoord van Kopenhagen in werking treden. De eerste verbintenisperiode van het Kyotoprotocol loopt immers af eind 2012.

Zeestroming in Noordpoolzee dreigt stil te vallen

Door het broeikaseffect zou de belangrijkste zeestroming in het noorden stilvallen.

De ijsbeer is het icoon geworden van de nefaste effecten die een globale temperatuursstijging op de natuur kan hebben. De kans dat het spectaculaire dier de opwarming van zijn leefmilieu overleeft, is klein.
Dat heeft overigens niet alleen te maken met het smelten van het ijs dat zo broodnodig is in het leven van de ijsbeer, maar ook met het gegeven dat de beer, als orgelpunt van de voedselketen in het noorden, heel wat vervuilende stoffen in de vetten van zijn lichaam opstapelt, zoals pesticiden en afvalproducten van petroleum. Sommige dode ijsberen kun je volgens onze milieustandaarden onderbrengen in de categorie 'chemisch stort'.

Stilvallen
Volgens de Journal of Environmental Radioactivity dreigt het allemaal nog erger te worden. Simulaties van effecten van de globale opwarming op zeestromingen in de Atlantische Oceaan suggereren dat de Transpolaire Drift, een van de sterkste stromingen in het hoge noorden, zou kunnen stilvallen.
Die stroming is er mee verantwoordelijk voor dat de concentraties van vervuilers in de Arctische wateren niet te hoog oplopen, omdat ze een permanente menging garandeert. De vervuilers stapelen zich in het noorden op als gevolg van de activiteit van andere stromingen, die minder gevolgen van het broeikaseffect ondervinden.

Uitstoot
De modellen zijn gebaseerd op een analyse van de verspreiding tussen 1948 en 1999 van radioactieve elementen zoals strontium-90 en cesium-137 in de oceaanwateren - stoffen afkomstig van lekken in het nucleaire systeem.

Als de resultaten van de analyse doorgetrokken worden naar de toekomst, duikt een somber beeld op: tegen 2070 zou de Noordpoolzee een stilstaand en sterk vervuild water zijn, waarin soorten als de ijsbeer geen enkele kans meer maken.

Dat laatste resultaat veronderstelt dat de uitstoot van koolstofdioxide (het belangrijkste broeikasgas) tegen 2070 verdubbelt. Een scenario dat als niet onrealistisch wordt beschouwd, ondanks de grote inspanningen die momenteel geleverd worden om het broeikaseffect te counteren.

Nu het warmer wordt, trekken onze trekvogels minder ver weg.

Nederlandse (en dus ongetwijfeld ook Belgische) trekvogels blijven sinds kort gemiddeld dichter bij hun broedgebied overwinteren dan vroeger. Dat meldt het vakblad *Global Change Biology* .

De conclusie volgt uit een nauwgezette analyse van een groot aantal ringgegevens van de laatste zeventig jaar: vele vogels krijgen een ringetje om waarmee, via terugvangsten of vondsten, hun verplaatsingen en leeftijd gevolgd kunnen worden.

Broeikaseffect

Het belangrijkste omgevingsverschil met zeventig jaar geleden is dat de winters vandaag beduidend minder koud zijn, als gevolg van het broeikaseffect.

Van de 24 onderzochte soorten waren er 21 waarvoor de trekafstand beduidend korter was geworden. Soorten als kerkuil en merel behoren tot de vogels met de grootste aanpassingen. In het algemeen waren het vooral soorten van droge open gebieden die zich het sterkst aanpasten. Soorten van natte gebieden deden dat het minst.

Minder ver trekken betekent dat vogels minder energie verbruiken bij de verplaatsing, maar ook dat ze beter in staat zijn het begin van het broedseizoen te bepalen, want hoe verder weg ze zijn, hoe minder goed ze dat kunnen inschatten.

Herfst 2009

De herfst van 2009 gaat de klimatologische geschiedenis in als de tweede zachtste herfst sinds het begin van de metingen, zo blijkt uit gegevens van het KMI.

De gemiddelde temperatuur voor de maanden september, oktober en november bedroeg 12,3 graden, wat "zeer uitzonderlijk" hoog was. Met de term doelt het KMI op een verschijnsel dat één keer wordt bereikt of overtroffen in 100 jaar.

Het record van 2006 (13,9 graden) blijft overeind. De herfst van 2009 deelt de tweede plaats met het jaar 2005. De gemiddelde waarde is 10,4 graden.

Neerslag was normaal De zon scheen 294 uur 55 minuten wat "zeer abnormaal" laag is. De normale waarde is 378,2 uur.

Er waren 52 neerslagdagen, goed voor 232,1 liter per vierkante meter. Dit zijn normale waarden voor de herfst.

Zuidpoolijs doet zeespiegel met 1,4 meter stijgen

Smeltend Zuidpoolijs kan tegen het einde van de eeuw tot een stijging van de zeespiegel met 1,4 meter leiden.

Bovendien dreigt de temperatuur in deze periode met drie graden Celsius te stijgen. Dat blijkt uit een maandag in Londen voorgesteld rapport. Een verrassende vaststelling is dat het gat in de ozonlaag het grootste deel van Antarctica de afgelopen dertig jaar voor een opwarming heeft beschermd.

Maar het gebied zal in de toekomst de complete gevolgen van de klimaatswijziging ondervinden, waarschuwen de wetenschappers kort voor de wereldklimaattop in Kopenhagen.

De opwarming met drie graden zal de grootste ijsvlakte weliswaar niet uit elkaar doen vallen. De stijgende temperaturen van de oceaan vormen een veel groter gevaar voor Antarctica.

Het warme water vernietigt ijsbergen, die in zee drijven en tot nog toe als barrière de afsmelting vertraagden, aldus de wetenschappers.

Ecosysteem
Afgezien van de gevolgen voor de wereldwijde zeespiegel beïnvloedt de opwarming van Antarctica ook het ecosysteem in het gebied. Het aantal pinguïns daalt, schelpdieren worden bedreigd.

Momenteel krimpt in het westelijke deel van de Zuidpool de ijsvlakte sterk, terwijl ze op andere plaatsen van het continent dan weer groeit. Reden voor de daar heersende koudere temperaturen zijn in elk geval een afkoelend effect van het ozongat, dat in de toekomst langzaam zal afnemen.

Het Scientific Committee on Antarctic Research (SCAR) heeft voor het rapport de nieuwste bevindingen van meer dan 100 topwetenschappers uit 13 landen samengevat.

Knack-nieuwssite

Natuur & Techniek

Het is al vaak gezegd: mensen zijn geboren nabootsers. Vooral van andere mensen. Hoe hebben we leren spreken, denkt ge? Of hoe anders ontstaat een mode?

Toen er nog weinig of geen andere mensen op aarde waren was er alleen de natuur om na te bootsen. En dat is blijven nawerken. Ook bij techniekers van vandaag. Ze leerden aandachtig kijken naar wat de natuur al lang toepaste en gebruikte, bootsten het na, noemden het ´uitvinden´ en namen er een patent op. Kijk maar naar de nanotechnologie die dezer dagen in de schijnwerpers staat. Nanotechnologie is de techniek van omgaan met deeltjes die tien tot honderd nanometer groot zijn. Honderd nanometer is een tienduizendste van een millimeter en nog steeds minder dan een tiende van de dikte van een mensenhaar.
Nanotechnologie is veelbelovend.

Een voorbeeld. Droomt ge van kleren die niet meer vuil worden en waaruit elke vlek, zou die er toch op komen, door een regenbuitje weggespoeld wordt, terwijl uw kleren toch niet nat worden? De nanotechnologie werkt eraan. Ze heeft de truuk afgekeken van het lotusblad van de Egyptenaren, zeg maar van het plompeblad waar de waterdruppels zo afrollen en alle stof meenemen. Geen wonder er zit een laagje was op zult ge zeggen, en dat is waterafstotend. Ook! Maar vooral, en hierin is de nanotechnologie geïnteresseerd, het oppervak is dicht bezet met hele kleine bobbeltjes, kippenvel in het fijn. Waterdruppels en vuil blijven op de toppen liggen en rollen er samen af.

Eén voorbeeld is geen voorbeeld. Droomt ge van kleren die alle kleuren van de regenboog hebben? De nano-technologie werkt eraan. Ze heeft de truuk afgekeken van de vlinders die kleuren hebben met pigmentdeeltjes die een deel van de golflengten van het licht opslorpen maar ook kleuren waar geen pigment aan te pas komt. Die laatste ontstaan door de geordende elkaar overdekkende rijen kleine schubjes op hun vleugels. Verschillende grootte van de uitstekende randjes is verschillende kleur. Door interferentie noemen de lichtkundigen het, pieken en dalen van de lichtgolven die elkaar versterken of opheffen. De nano-technologie keek de truuk af en probeert het oppervlak van textiel nu dakpanachtig te structureren zodat slechts een beperkt golflengtegebied, dat is een bepaalde kleur, versterkt overblijft.

Koen Verschoore

Natuur.info ...

ANKONA-studiedag

Naar goede gewoonte wordt jaarlijks de ANKONA-ontmoetingsdag georganiseerd op de tweede zaterdag van februari. Deze dag is het uitgelezen moment om collega-natuurliefhebbers te ontmoeten en nieuwtjes uit te wisselen. De 13de editie heeft plaats op **zaterdag 13 februari 2010** op de UA-Campus Groenenborger (Antwerpen) en start om 9u30. Reserveer deze datum alvast in je agenda! Omdat deze editie wordt georganiseerd i.s.m. het departement Biologie van de Universiteit Antwerpen (UA), was het logisch 'Wetenschappelijk onderzoek en soortenbescherming' als centraal thema te kiezen. Bovendien zal volgend jaar de Europese 'Countdown 2010'-actie wereldwijd in de kijker staan.

Het programma ziet er alvast veel belovend uit. Klassiek hebben in de voormiddag workshops plaats en in de namiddag worden de lezingen in plenum georganiseerd. We maken ook gebruik van de 'bioruimte' (microscopiezaal) zodat we praktische workshops kunnen organiseren. Uiteraard zullen er lezingen zijn over recente wetenschappelijke onderzoeken van UA, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), … o.a. over de rivierdonderpad, over de relatie tussen vegetatie en hydrologie en over verschillende begrazingstechnieken. Ook zal een workshop aan recente vogeltellingen en -acties worden gewijd. In de namiddag zullen vrijwilligers het hebben over vleermuizen, de brede orchis … en natuurlijk is er nog de 'korte berichten'-rubriek waarbij iedere organisatie of vrijwilliger een item kort kan komen toelichten dat verband houdt met natuurstudie.

Gedurende de dag kan je info- en boekenstands van diverse (natuur-verenigingen bezoeken.

Deelname is gratis, maar vooraf inschrijven is verplicht en kan t.e.m. 6 februari 2010 Inschrijven doe je bij voorkeur via het elektronisch inschrijvingsformulier.

Plaats van afspraak: Universiteit Antwerpen (Campus Groenenborger), Groenenborgerlaan 171, 2020 Antwerpen
Contactpersoon: Koen Cuypers, e-mail:ankona@admin.provant.be ; tel. 03 240 59 88

NAREKA.wandelingen

De Maatjes

-Samenkomst :Kerk Nieuwmoer, hoek Kerkstraat/Wuustwezelsteenweg 1

Zondag	07.03.2010	14u	*Cel Van Hooydonck*
Zaterdag	01.05.2010	07u	*Jos Cools*

Vlaams natuurreservaat "De Kalmthoutse Heide"

-Samenkomst: Putsesteenweg 129 Kalmthout (Grote parking)

Zondag	*10.01.2010*	*10u*	*Mieke Govaerts*
Zaterdag	*13.02.2010*	*10u*	*Vander Sypt Chris*
Zaterdag	*06.03.2010*	*10u*	*Jef Vanhuele*
Zondag	*04.04.2010*	*10u*	*Walter Leonard*
*Zaterdag**	*08.05.2010*	*05u30*	*Hedwig Lauriks*

De Withoefse Heide

-Samenkomst: Putsesteenweg 129 Kalmthout (Grote parking)

Zondag	*14.03.2010*	*14u30*	*Juffermans Leo*

Grenspark de Zoom Kalmthoutse Heide

-Samenkomst: parking manege "De Wolf" Staartsestraat 55 in Huybergen

Zaterdag	*17.04.2010*	*10u*	*Jan Ingelbrecht*

Strijboshof Kalmthout

-Samenkomst: parking Stijboshof, Achterbroeksteenweg, 69 Kalmthout

Zondag	*23.05.2010*	*14u*	*Moniek Van Loon*

Inlichtingen: Vander Sypt Chris, Kapellensteenweg 20, 2920 Kalmthout
03 666 48 03 of chrisvandersypt@skynet.be

Natuur in de Noorderkempen

1. Inventarisatie van Dagvlinders

Tijdens 2009 werd voor het 17de jaar op rij naar vlinders gezocht. Dit jaar werd opnieuw met meer dan gewone aandacht naar vlinders gekeken. En niet in het minst door de spectaculaire invasie van Distelvlinders en Oranje luzernevlinders. De verderzetting van een nieuwe 'Vlinderinventarisatie' (INBO) en het 'Tuinvlinderproject' (Natuurpunt) maakten dat liefhebbers actief waren in het veld.
Heel wat vlinderliefhebbers noteerden hun waarnemingen en op de redactie mochten we dan ook heel wat gegevens ontvangen.
Waarvoor een welgemeende dank.

Inleiding
Sinds 1993 worden de vlinders binnen de grenzen van onze afdeling genoteerd. Ook in 2009 was dat weer het geval. Heel wat leden observeerden vlinders in hun tuin, in bossen, heidegebieden, weilanden of langs wegbermen. Anderen namen dan weer deel aan de Vlindermonitoring van het Grenspark of waren actief binnen het "Vlinderproject' n.a.v. de nieuw te verschijnen "Vlinderatlas".

2009 was (in tegenstelling tot afgelopen jaren) een 'goed' vlinderjaar; redelijk hoge aantallen, veel soorten en enkele leuke waarnemingen.

Waarnemingen
Het Benegobos, het voormalige stort van Essen (in de Horendonkse Bossen) en delen van het Grenspark "Zoom-Kalmthoutse Heide" (in het kader van de monitoring) werden vrij grondig onderzocht. In de Noorderkempen werd een vak van 25 km² degelijk geïnventariseerd in het kader van het 'Vlinderproject'. Overige gegevens werden veelal genoteerd in tuinen of tijdens wandelingen en fietstochten.
Ook de Dagvlindertelling van begin augustus maakte dat heel wat Natuurpunt-leden naar vlinders keken én hun waarnemingen doorgaven. Het gaf ons een nog beter beeld over de verspreiding in Essen en Kalmthout.

Overzicht van de soorten

- Rode lijst: Bedreigde soorten
Geen waarnemingen; zowel het ***Gentiaanblauwtje*** als de ***Grote vos*** werden niet meer waargenomen.

- Rode lijst: Kwetsbare soorten
Gericht zoeken in bepaalde gebieden bracht het volgende aan het licht:

Kalmthoutse Heide:	Bont dikkopje	Groentje
	Heideblauwtje	Heivlinder
Regio Benegobos:	Bont dikkopje	Groentje
	Heideblauwtje	Bruin blauwtje
De Nol:	Bruin blauwtje	

- Het ***Bruin blauwtje*** werd dit jaar enkele keren opgemerkt (De Nol, Horendonkse Bossen)
- ***Bont dikkopje*** werd zowel op Kalmthoutse Heide als in het Benegobos waargenomen.
- Op enkele plekken in de Kalmthoutse Heide werden ***Heideblauwtje*** opgemerkt. Ook op het Benegobos werden er gezien.
- De ***Heivlinder*** werd slechts enkele keren gezien in de Kalmthoutse Heide; jammer genoeg niet meer op het Benegobos.
- Het ***Groentje*** werd op enkele plekken waargenomen in de Kalmthoutse Heide en regio Benegobos.
- Van de ***Bruine eikenpage*** geen enkele waarneming meer.

- Rode lijst: Momenteel niet bedreigde soorten
- Het ***Zwartsprietdikkopje*** werd wéér met minder exemplaren opgemerkt dan vorige jaren (in 2009 slechts 8 exn op 6 verschillende locaties !!!). Gaat het dezelfde weg op als met het Geelsprietdikkopje?
- Het ***Geelsprietdikkopje*** werd ook in 2009 niet meer gemeld. Geen enkele waarneming meer. Op enkele jaren tijd is het vlindertje volledig verdwenen uit de streek.
- Van het ***Groot dikkopje*** werden dit jaar waarnemingen verricht op slechts 13 vliegplaatsen (32 exemplaren).
- Van de ***Koninginnenpage*** kregen we verschillende meldingen binnen; niet alleen van vlinders, maar ook van rupsen (in groententuinen).
- Het ***Oranjetipje*** werd op heel wat plaatsen gezien (zelfs in tuinen). Dit opvallend vlindertje wordt meer en meer waargenomen in de regio.
- ***Klein geaderd witje*** en ***Groot koolwitje*** werden in een kleiner aantal opgemerkt. Het ***Klein koolwitje*** scoorde zoals gewoonlijk zeer goed.
- De ***Citroenvlinder*** deed het iets beter dan vorig jaar, maar nog steeds kleine aantallen (slechts 29 exn op 15 locaties). Reden ???

- De ***Kleine vuurvlinder*** werd in 2009 zowel in het voorjaar als in het najaar in kleine aantallen waargenomen; meestal solitaire exemplaren.
- De ***Eikenpage*** valt weinig op. Dit jaar werden echter een aantal nieuwe vliegplaatsen ontdekt in Achterbroek en in Essen. Blijkbaar is deze vlinder iets algemener dan eerst werd gedacht.
- ***Zilverblauwtje (Boomblauwtje)*** werd dit jaar in behoorlijke aantallen aangetroffen; veelal in tuinen.
- Van het **Icarusblauwtje** werden verschillende exemplaren opgemerkt: Horendonkse Bossen, De Nol (PIDPA), Lissevenstraat, Foxemaatse Dijk en Heiken.
- ***Dagpauwoog*** werd behoorlijk veel waargenomen: 109 exn op 48 waarnemingsdagen. Maar deze aantallen zijn nog altijd niet te vergelijken met de waarnemingen van de jaren '90.
- ***Kleine vos*** lijkt te verdwijnen uit de regio. In 2009 slechts 12 waargenomen exn. Iets meer dan in 2008, maar nog steeds alarmerend laag.
- ***Gehakkelde aurelia*** deed het behoorlijk goed dit jaar; er werden 100 exn op 60 waarnemingsdagen opgemerkt, mooi verspreid over het hele jaar met een uitschieter in het zachte najaar.
- ***Landkaartje*** kwam iets meer voor dan de vorige jaren. Er werden echter maar 12 exemplaren opgemerkt (zowel lente- als zomervorm).
- ***Bont zandoogje*** werd heel regelmatig opgemerkt, niet alleen in bossen en bosranden maar steeds meer in tuinen. Neemt in aantal toe
- De ***Argusvlinder*** werd niet meer waargenomen in de streek. Deze vlinder is altijd al zeldzaam geweest en lijkt nu voor goed verdwenen.
- Evenals in 2007-2008 werd het ***Hooibeestje*** waargenomen. Deze keer op de 'Steertse Heide' en bij het 'Muggenpiske' in de Kalmthoutse Heide. Elk jaar worden er exn op andere locaties opgemerkt. Zwervers ?
- ***Oranje zandoogje*** was redelijk talrijk in allerlei bermen aanwezig.
- ***Bruin zandoogje*** kwam minder talrijk voor.

- De trekvlinders

- 10-tallen ***Oranje luzernevlinder*** op verschillende plaatsen in de regio (vooral bloemrijke wegbermen) en één ***Gele luzernevlinder*** (in een tuin).
- Er werden 1549 ***Distelvlinders*** genoteerd (vooral op de topdagen in mei 2009). Ook later in het jaar nog heel wat meldingen van zowel residentiële als trekkende exemplaren.
- De ***Atalanta*** was frequent aanwezig, maar niet in zeer grote aantallen. Geen winterwaarnemingen in 2009.

Vlinderfenologie 2009

Soort	1ste	laatste
Argusvlinder	°	°
Atalanta	11 april	28 oktober
Bont dikkopje	11 mei	27 mei
Bont zandoogje	10 april	30 oktober
Boomblauwtje	3 april	7 september
Bruin blauwtje	21 augustus	26 september
Bruin zandoogje	12 juni	26 augustus
Bruine eikenpage	°	°
Citroenvlinder	16 maart	21 november
Dagpauwoog	2 april	30 oktober
Distelvlinder	6 mei	8 november
Eikenpage	29 juni	9 augustus
Geelsprietdikkopje	°	°
Gehakkelde aurelia	6 maart	21 oktober
Gele luzernevlinder	2 juni	
Gentiaanblauwtje	°	°
Groentje	23 mei	
Groot dikkopje	2 juni	12 augustus
Groot geaderd witje	°	°
Groot koolwitje	3 april	4 oktober
Grote vos	°	°
Heideblauwtje	4 augustus	
Heivlinder	16 augustus	
Hooibeestje	16 augustus	
Icarusblauwtje	25 juni	8 oktober
Keizersmantel	°	°
Klein geaderd witje	3 april	7 september
Klein koolwitje	3 april	29 oktober
Kleine parelmoervlinder	°	°
Kleine vos	3 april	22 september
Kleine vuurvlinder	8 mei	15 oktober
Koninginnepage	6 mei	25 augustus
Koningspage	°	°
Landkaartje	22 april	27 augustus
Oranje luzernevlinder	5 juni	7 september

Oranje zandoogje	13 mei	5 september
Oranjetipje	8 april	17 mei
Rouwmantel	°	°
Zwartsprietdikkopje	6 juli	21 augustus

Besluit
Voor het 3de jaar op rij merken we dat de 'ooit algemene' vlinders in aantal afnemen, zeker de Kleine vos heeft zich niet kunnen herpakken. Gelukkig maakte de invasie van Distelvlinders en Oranje luzernevlinders veel goed. Ook de ontdekking van nieuwe vliegplaatsen van de Eikenpage zijn hoopvol voor de komende jaren. Een degelijke inventarisatie van deze leuke soort is zeker een noodzaak.

Met bijzondere dank aan de volgende waarnemers:
Koen Verschoore - Wim De Bock - Dirk Vilijn - Joris, Eveline & Sarah Pinseel - Cel Van Hooydonck - Marianne Smout - Mark Gebruers - Frans Vorsselmans - Igor Van Damme - Jos Jacobs – Raymond & Vera Laenen-Dieperinck – Marc & Rit Schrauwen-Peeters – Agnes Peeters – Wouter Vanwesenbeeck – Stany Claessens – Koen Vandekeybus – Wim Vandenbergh - Familie De Laet – Steven De Saeger – John Van den Bempt – Familie Van Daele – Erika Van Eijkeren – Martha Van Nassauw – Etienne Van Thillo – Raf De Saedelaer

Zwartsprietdikkopje

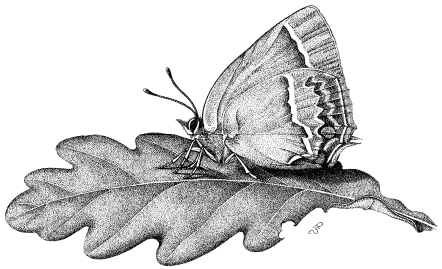

Eikenpage

2. Amfibieën en reptielen

De Paddenoverzetactie van de Huybergsebaan kwam in 2009 terug in de kijker. De aanleg van de Paddentunnels kon geëvalueerd worden.
In 2009 werden in totaal (slechts) **482 amfibieën** opgemerkt (w.o. 308 verkeersslachtoffers = 63,9%).

Ondertussen zijn de paddentunnels t.h.v. De Nol (B4.17.31) aangelegd en de positieve invloed is hier zeker te merken. Daar werden merkelijk minder dieren geteld zodat we mogen veronderstellen dat ze de tunnels gebruikt hebben. Jammer genoeg zijn de wanden niet mooi afgewerkt zodat nog een groot aantal dieren de weg vonden naar de asfaltweg en werden overreden (nl. 123 slachtoffers = 39,9 % van het totale aantal dode dieren)
Elders, tussen het Hey-end en de Camping 'Wildertse Rust' (B4.17.43 & B4.17.34) vielen echter nog heel wat doden. Het was hier quasi onmogelijk om meer dan één tunnel aan te leggen. Hier werden dan ook het merendeel van de verkeersslachtoffer geteld (nl. 185 exemplaren = 60,1 % van het totale aantal slachtoffers).

Uit de Wildertse Duintjes is er weer goed nieuws te melden. Er werden in de "Kleiput" een max. van **246** en in het "Bergenven" een max. van **40 Gewone padden** geteld. Bruine kikkers werden in het voorjaar zelden opgemerkt. Groene kikker, Alpenwatersalamander en Kleine salamander waren op beide plaatsen in kleine aantallen aanwezig. Geen Vinpootsalamander en geen Kamsalamander meer opgemerkt!!! Jammer!

Op het "Heideveldje" werden wel enkele Kleine hagedissen gezien.

In het landbouwgebied langs de Kleine Aa werden zowel Bruine als Groene kikker waargenomen. Maar hier in zéér zéér kleine aantallen.

De exoten doen het echter goed!!! Roodwangschildpad, Geelwangschildpad en Zaagrugschildpad werden in de regio opgemerkt.

Kleine hagedis en Gladde slang werden regelmatig gemeld uit de Kalmthoutse Heide.

Wat loopt er fout met onze inheemse amfibieën ????

Met bijzondere dank aan de volgende waarnemers:
Wim De Bock - Hedwig Lauriks - Dirk Vilijn - Joris, Eveline en Sarah Pinseel - Wim Van den Bergh - Marianne Smout - Mark Gebruers – Igor Vandamme – Stany Claessens - Steven De Saeger

3. Zoektocht naar Libellen

Na enkele jaren inventarisatie krijgen we een beter zicht op de Libellenfauna uit onze regio. **Sinds 2000 werden al 39 soorten geteld**.
Het merendeel van de gegevens komt van de Monitoring van het Grenspark (Kalmthout), het Zandven (Essen-Horendonk) en het Beekdal van de Kleine Aa (Essen & Kalmthout). Hier en daar ook een gegeven uit een tuin, want ook daar kunnen Libellen voorkomen, zeker als je de trotse bezitter bent van een 'ecologische' tuinvijver.

Overzicht van 10 jaar inventarisatie.

Soort	**00**	**01**	**02**	**03**	**04**	**05**	**06**	**07**	**08**	**09**
Azuurwaterjuffer		X	X		X		X	X	X	X
Blauwe glazenmaker	X		X		X				X	X
Bloedrode heidelibel					X	X	X	X	X	X
Bosbeekjuffer				X	X		X		X	
Bruine glazenmaker									X	
Bruine winterjuffer		X								
Bruinrode heidelibel	X				X	X	X		X	X
Geelvlekheidelibel					X	X	X			
Gewone oeverlibel	X			X	X	X	X	X	X	X
Gewone pantserjuffer	X	X		X	X	X	X	X	X	X
Grote keizerlibel		X	X	X	X	X	X	X	X	X
Grote roodoogjuffer								X		
Houtpantserjuffer					X	X	X	X	X	X
Kleine roodoogjuffer										X
Koraaljuffer				X	X		X	X	X	X
Lantaarntje	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Maanwaterjuffer							X	X	X	
Noordse witsnuitlibel							X	X	X	X
Paardenbijter				X	X	X	X	X	X	X
Plasrombout						X				
Platbuik	X	X	X		X	X	X	X	X	X
Smaragdlibel					X	X			X	
Steenrode heidelibel						X	X			
Tangpantserjuffer						X	X		X	
Tengere grasjuffer		X								

Tengere pantserjuffer						X	X	X	X	X
Venglazenmaker							X	X	X	X
Venwitsnuitlibel						X	X	X	X	X
Viervlek					X	X	X	X	X	X
Vroege glazenmaker									X	
Vuurjuffer			X	X	X	X	X	X	X	X
Vuurlibel					X	X		X	X	
Watersnuffel	X			X	X	X	X	X	X	X
Weidebeekjuffer			X	X	X	X	X	X	X	X
Zuidelijke glazenmaker							X		X	
Zuidelijke keizerlibel									X	
Zwarte heidelibel	X	X			X	X	X	X	X	X
Zwervende heidelibel						X				
Zwervende pantserjuffer	X				X	X	X	X		

Met dank aan de inventariseerders:
Steven De Saeger - Joris, Eveline en Sarah Pinseel - Kristof Vlietinck - Igor Vandamme – Koen Verschoore – Frans Vorsselmans

4. Lieveheersbeestjes

In 2002 startten enkele insectenliefhebbers met een inventarisatie van Lieveheersbeestjes in de Noorderkempen. Heel vaak ging het om toevallige ontdekkingen: m.a.w. er werd niet gericht gezocht naar soorten.

Ook in 2009 werd gezocht naar deze kleurrijke insectjes en met de inbreng van gegevens van een nieuwe inventariseerder komen we ook dit jaar weer op een aantal mooie waarnemingen … zelfs een nieuwe soort voor de regio. Ikzelf onderzocht enkele tuinen en noteerde toevallige waarnemingen tijdens wandelingen.

Opvallend was weer de ‘invasie’ van het Veelkleurige Aziatische LVH in het najaar. Een aantal woningen met lichtgekleurde baksteen werden weer door deze uitheemse soort druk bezocht. Op sommige dagen werden enkele 10-tallen exemplaren (in verschillende kleurvariaties) op de warme lichte stenen opgemerkt.

De resultaten van de inventarisatieronde

Lieveheersbeestjes in de regio	**02**	**03**	**04**	**05**	**06**	**07**	**08**	**09**	**ES**	**KA**
10-stippelig lieveheersbeestje	x	x	x			x		x	x	x
2-stippelig lieveheersbeestje	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
19-puntlieveheersbeestje		x							x	
Bruin lieveheersbeestje		x							x	
10-vlek lieveheersbeestje	x		x				x		x	
Roomvleklieveheersbeestje		x				x			x	x
11-stippeliglieveheersbeestje	x	x	x	x	x	x			x	
5-stippelig lieveheersbeestje	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
7-stippelig lieveheersbeestje	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4-vleklieveheersbeestje		x	x	x	x				x	
Meeldauwlieveheersbeestje	x	x	x	x		x	x	x	x	x
Harlekijnlieveheersbeestje			x		x				x	x
Veelkleurig Aziatisch LVH	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ruigtelieveheersbeestje								x		x
Vloeivlek-lieveheersbeestje	x	x		x	x	x	x	x	x	x
14-stippelig lieveheersbeestje	x	x	x	x	x	x		x	x	x
22-stippelig lieveheersbeestje	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
24-stippelig lieveheersbeestje	x								x	
Wilgenlieveheersbeestje					x				x	
Gestreept lieveheersbeestje						x				x
Oogvleklieveheersbeestje						x			x	x
16-punt lieveheersbeestje		x	x				x		x	x
Totaal	**12**	**15**	**13**	**10**	**10**	**14**	**9**	**10**	**20**	**14**

Overzicht van de gegevens opgesteld door Joris Pinseel.

Uiteraard kunnen we alleen die gegevens gebruiken die ons werden bezorgd.
Interessante waarnemingen kunnen ook worden ingevoerd op www.waarnemingen.be.
Mits registratie kun je hier je juiste waarnemingen noteren.

5. De Huiszwaluw (*Delichon urbica*)

In Kalmthout wordt de Huiszwaluw al 5 jaar na elkaar geïnventariseerd. Misschien te kort om al conclusies te trekken, maar ik heb toch eens een poging gedaan.
Wat moet een mens anders doen in zijn middagpauze op het werk …

Huiszwaluwen in Kalmthout	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
	126	152	142	172	163
kolonie Heikantstraat	11	8	6	5	9
kolonie Kruisstraat	16	57	63	76	72
kolonie Violetlaan	0	0	1	0	0
kolonie Handelaar	49	48	35	38	32
kolonie Brasschaatsestwg	0	0	0	0	9
kolonie Darm	11	10	12	27	26
kolonie Tilborgstraat	6	4	1	1	1
kolonie Heuvel	33	25	24	25	14

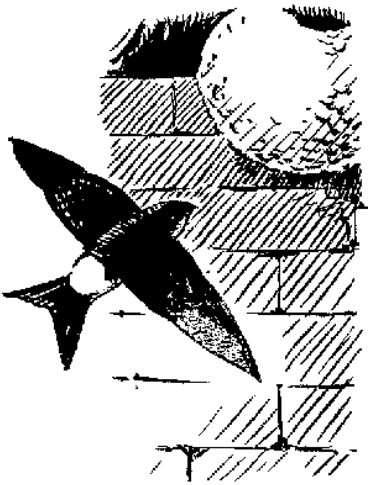

Zoals je ziet in bovenstaand lijstje en onderstaande grafiek hebben ze het in 2009 weer goed gedaan met 163 broedparen.

Eerlijkheidshalve moet ik wel melden dat er door de subsidieregeling, die de gemeente Kalmthout voor het eerste jaar ingevoerd heeft, er toch nog een paar nieuwe broedparen en zelf een nieuwe kolonies ontdekt werd, wat de vergelijking met vorige jaren ietsje vertekend.

Grafiek 1

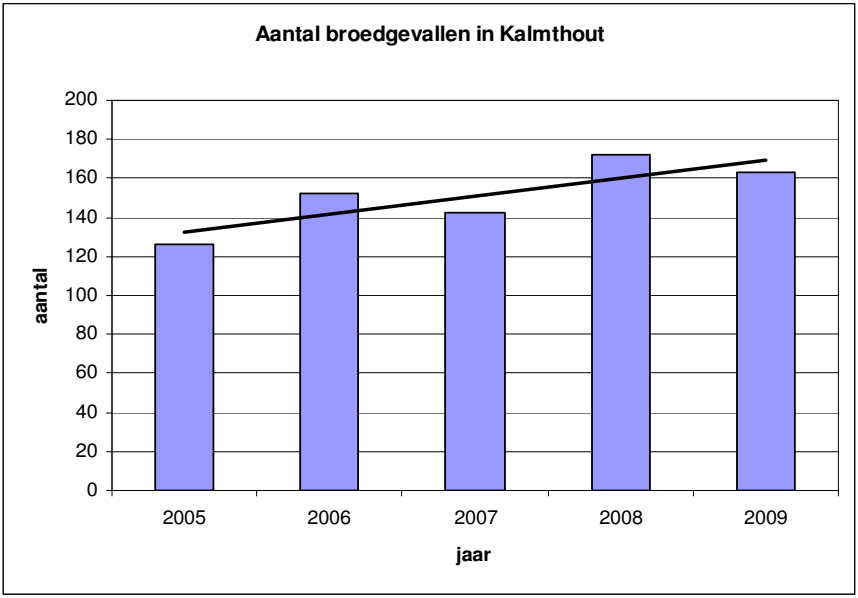

Als we eens dieper ingaan op de cijfers dan merken we dat we 5 kleine en 3 grote kolonies hebben. De definitie van een kleine kolonie is voor mij een kleine kolonie, maar ook een kolonie in een straat die aan verschillende huizen broedt. Een grote kolonie is een grote kolonie, meestal aan 1 gebouw, zoals een boerderij of school.

De grote kolonies deden het tussen 2005 tem 2008 jaar goed, de kleine slecht. In 2009 zien we hier toch een plotse verandering in.

De grote kolonies

De kolonie aan de Kruistraat is een grote kolonie, verdeeld over 3 boerderijen. Die kolonie is al jaren de grootste van Kalmthout en blijft stabiel. Ze worden door de eigenaars van de boerderijen gesoigneerd en versterkt met kunstnesten.

De kolonie aan de Handelaar is ook een grote kolonie, verdeeld over 2 boerderijen en enkele huizen in de buurt. Die kolonie is al jaren redelijk stabiel maar in 2009 toch sterk teruggevallen. Die kolonie heeft ook veel last van uitval bij hevige regenbuien. Hier hangen geen kunstnesten. Misschien moeten we hier toch eens nadenken om er te hangen aan de kant waar er veel uitval optreed.

De laatste grote kolonie hebben we aan de Heuvel. Die is volledig aan een school gelegen en gaat jaar na jaar sterk achteruit. Reden ? Er werden kunstnesten en mestplankjes gehangen door de gemeente om overlast te beperken, maar die hebben totaal geen aantrekkingskracht. De zwaluwen hebben de kant van de kunstnesten zelfs volledig verlaten en zijn overal beginnen uitzwermen naar andere hoeken van de school. Een raar fenomeen, zeker omdat door studies uitwijst dat huiszwaluwen door kunstnesten aangetrokken worden!

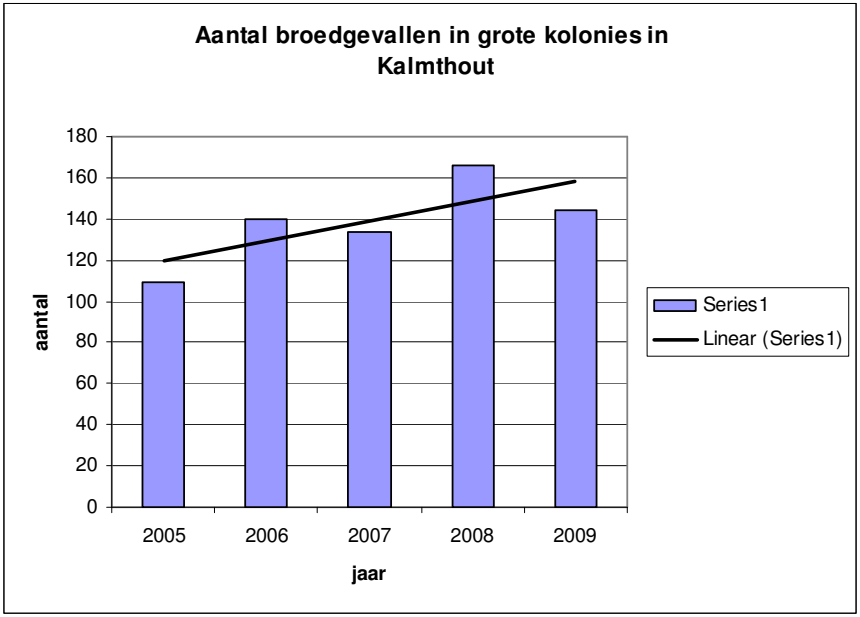

De kleine kolonies

De kolonie aan de Heikantstraat is een kleine kolonie die van 11 broedparen naar 5 ging van 2005 tot 2008, maar nu in 2009 terug gestegen is tot 9 broedparen. Hier hebben we vorig najaar wel kunstnesten gehangen, waarvan er dit jaar 1 bezet was.

De kleine kolonie aan de Tilborgstraat is ten dode opgeschreven vrees ik. Er houdt nu al een paar jaar slechts 1 broedpaar stand.

De kleine kolonie aan de Brasschaatsesteenweg is nieuw, m.a.w. werd vorige jaren over het hoofd gezien. Dus hier zijn geen conclusies te trekken.

Dan hebben we enkel nog de kleine kolonie aan de Darm. Die is de laatste 2 jaar ontzettend uitgebreid. De zwaluwen broeden allemaal aan solitaire huizen. Het voordeel van deze kolonie, en misschien ook zijn succes, is zijn mindere kwetsbaarheid. Als er 1 huis ongeschikt wordt dan zijn er uitwijkmogelijkheden zat. Als er een grote kolonie bvb aan een boerderij bedreigd wordt, dan is gans de kolonie bedreigd. En, moeten we hier nog spreken van een kleine kolonie, met 26 broedparen? Ik denk dat we die mogen beginnen inkleuren als een grote.

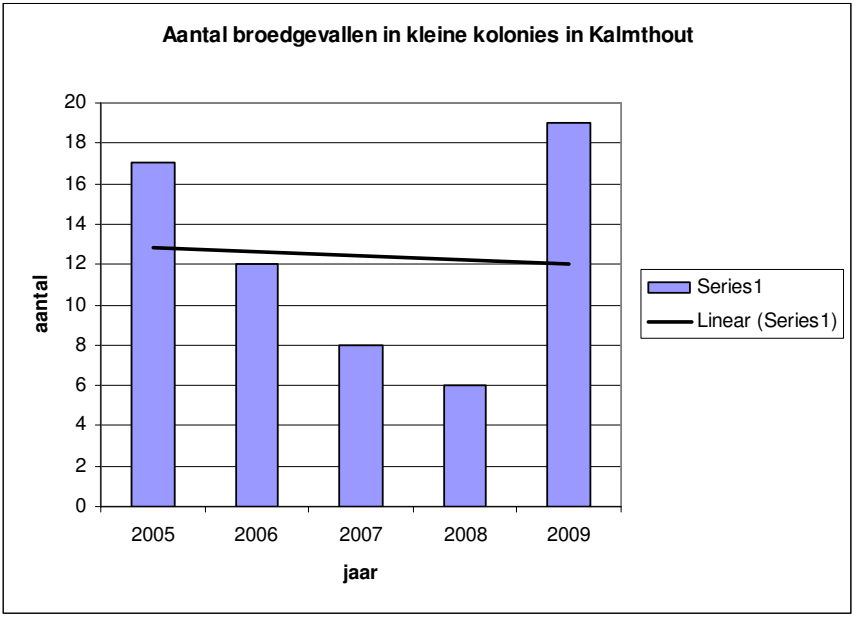

Oproep
Verder wilde ik nog vragen of er mensen zijn die interesse hebben om te helpen, een wijk over te nemen om te tellen? Ook in Essen had ik graag een continue telling gehad. Ook hier mogen ook altijd mensen, die willen helpen, iets laten weten.

Igor Vandamme

N.v.d.r.
De kolonies in Essen werden maar deels geïnventariseerd. Enkel de kolonie van de Sint-Jansstraat werd grondig nagekeken. Hier broedden in 2009 niet minder dan 8 koppels. Een duidelijke toename t.o.v. vorig jaar.

Natuur.praetjes ...

Aalscholvers

Op 19 maart 2009 gingen mijn vrouw en ik op uitstap naar Wezet (Visé). Het was zonnig, maar er blies een ijskoud windje. Wezet ligt op de rechteroever van de Maas, vlak tegen de Nederlandse grens. Tijdens de wandeling op de brug over de Maas zagen we drie Futen regelmatig naar visjes duiken. Nog meer werd onze aandacht getrokken door Aalscholvers, die regelmatig tegen de richting van het stromende water in, een meter erboven vlogen. Of zij vis gevangen hebben, konden we niet zien.
Links, stroomafwaarts lag een lang, smal eiland (ca 150 meter bij 20 meter groot). Over de hele lengte stond een rij treurwilgen. Ooit waren deze sterk geknot. Uit iedere stam kwamen lange gele twijgen, die bijna tot op de grond hingen. Zij hingen zo dicht op elkaar dat er niet doorheen te kijken was. Een tiental Aalscholvers zat verspreid in de toppen van de bomen. Hun zwarte silhouet contrasteerde scherp met de gelige kleur van de twijgen.
Zij huisden hier al langer, want meerdere bomen waren van boven tot onder versierd met brede witte strepen, veroorzaakt door hun uitwerpselen. Of het een broedkolonie was, weet ik niet, maar wel staat vast dat zij hier al geruime tijd verblijven. Misschien zou het de meest zuidelijke kolonie van de Benelux kunnen zijn.
Het Maaswater zag er echter niet zuiver uit. Af en toe dreef er een dunne petroleumkleurige laag voorbij. De Futen en Aalscholvers zagen er gezond en vinnig uit en zo ook de zwemmende en rondvliegende meeuwen.

Zeearenden

Onverwacht kregen we bezoek van een bevriend echtpaar uit Friesland. De man was pas op pensioen. Zijn hele leven was hij in dienst bij Staatsbosbeheer in Friesland. Hijzelf had het beheer van alle natuurgebieden in handen.
Hij vertelde dat de Zeearend nog steeds met succes broedt in de Oostvaardersplassen: langs een zijde gelegen aan het IJsselmeer, rijk aan vis en aan de andere zijde een wijdse polder waar fazant, patrijs, konijn, haas en jong reekalfje op de menulijst staan. Daarenboven wordt de

Zeearend regelmatig boven het Lauwersmeer gezien. Dit gebied ontstond, nadat 45 jaar geleden de Lauwerszee werd ingedijkt. De ene helft werd natuurgebied en de andere helft militair oefenterrein. Hopelijk wordt dit laatste ooit bij het natuurgebied gevoegd. Eens was de Lauwerszee een zeer brede inham van de zee tussen Friesland en Groningen. Aan de nieuwe dijk ligt een grote vissershaven, Lauwersoog. Van hieruit vertrekken de boten naar Schiermonniksoog.
In de winter van 2008-2009 verbleef een Zeearend op Schouwen-Duiveland en ook in het Markiezaatsmeer werd hij waargenomen.
Misschien breidt hij zijn leefgebied uit? Volgens wijlen Georges Huyskens zwierven niet geslachtsrijpe exemplaren soms 100-den kilometers van hun woongebied vandaan. Ikzelf heb verscheidene keren zijn majestatische zweefvlucht boven de Kalmthoutse Heide mogen bewonderen. Misschien kan dit in de toekomst meer gebeuren.

Kraanvogels

Dezelfde Friese vogelwachter vertelde dat de Kraanvogel het met verschillende broedsel per jaar goed doet in het Fochtelerveen.
Een eenzame Kraanvogel heb ik vroeger boven de Kalmthoutse Heide ook al eens waargenomen. In de folder van Natuurpunt die verspreid werd na het verwerven van een prachtig deel van het vroegere eigendom van Carlier, wordt gedroomd van de Kraanvogel als broedvogel. In dit verband wil ik er op wijzen dat de trekroute van deze vogels over het Oosten van ons land en Nederland loopt.
Het Fochtelerveen, gelegen in Oost-Friesland, op de grens met de provincie Drenthe, is de dichtstbijzijnde broedplaats. Dit gebied is een levend hoogveen en is zeer vochtig. Natuurmonumenten heeft kosten nog moeite gespaard om het afvloeien van water naar omliggende gedraineerde gebieden zoveel mogelijk te verhinderen.
Dit terrein is niet te vergelijken met het Grenspark Zoom-Kalmthoutse Heide. Dit gebied ligt op een scheidingsrug van Schelde en Maasbekken. D.w.z. dat het water naar alle richtingen afvloeit en de grond dus gemakkelijk verdroogt.
Persoonlijk hoop ik dat we de Zwarte stern als broedvogel zouden terugkrijgen. In 1957 telden mijn vrouw en ik 33 nesten van deze vogeltjes in het noordelijk deel van de Nol, daar waar nu de bezinkingsbekkens van de Pidpa liggen.

Ik wens Natuurpunt veel succes met hun nieuwe aanwinst.

Louis Verpraet